

Udskriftsdato: 14. december 2025

FOU nr 1980.95 (Gældende)

Tilbageførsel af socialpension fra pensionisters bankkonti

Ministerium: Folketinget

Tilbageførsel af socialpension fra pensionisters bankkonti

Orienteret socialministeriet om industriministeriets opfattelse vedrørende nogle spørgsmål om tilbageførsel af pensionsydelse fra pensionisters bankkonti i tilfælde af pensionisternes død. Orienteringen skete med henblik på socialministeriets overvejelser af, hvorvidt der måtte være behov for at orientere kommunerne om industriministeriets opfattelse.

(J. nr. 1979-1121-39)

A klagede til mig over et svar fra handelsministeriet (nu industriministeriet) på hans klage over en afgørelse, som var truffet af tilsynet med banker og sparekasser, og hvorefter tilsynet ikke fandt anledning til at påtale, at en bank uden skifterettens eller arvingernes samtykke havde imødekommet en anmodning fra social- og sundhedsforvaltningen i Københavns kommune om tilbageførsel af en pensionsydelse, der var indsat på A's afdøde moders bankkonto.

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at A den 14. december 1978 skrev således til tilsynet med banker og sparekasser:

»Ved et tilfælde er jeg blevet opmærksom på et forhold, som jeg finder rigtigt at bringe for tilsynet. - Min mor døde den 20. oktober i år, og i forbindelse med boopgørelsen er jeg blevet opmærksom på, at social- og bistandskontoret i København (afd. Lærkevej) har hævet penge på min mors bankkonto i (en bank).

Forholdet er bekræftet af bistandskontoret (telefonisk) og fremgår af vedlagte fotokopi af brev fra banken. Banken har endvidere telefonisk oplyst, at en tilsvarende praksis finder sted gennem et samarbejde mellem bankerne og private arbejdsgivere, hvor der er tale om lønoverførsler.

...

Jeg skal tillade mig at spørge banktilsynet 1) om og hvor der findes hjemmel for den nævnte praksis, 2) om banktilsynet har reageret på udviklingen af praksis, samt 3) om banktilsynet vil være i stand til at hindre, at praksis udvikler sig til at omfatte nye områder.«

Af det brev fra banken, som A henviste til, fremgik, at banken den 31. oktober 1978 havde modtaget A's moders pension, 2.045 kr., for november måned 1978, og at banken på begæring fra social- og sundhedsforvaltningen havde tilbageført pensionen til forvaltningen den 3. november 1978.

I anledning af A's klage indhentede tilsynet med banker og sparekasser en udtalelse af 4. januar 1979 fra banken. Om tilbageførslen af A's moders pension anførte banken:

»... at vi den 31. oktober f.å. med bogføringsmateriale modtaget gennem Pengeinstitutternes Betalingsformidlingscenter (PBC) af social- og sundhedsforvaltningen i København blev anmodet om at foranledige et beløb på kr. 2.045,- indsat på fru (B's) konto nr. ... i vor Bispebjerg Afdeling.

Efter at overførselsordren af social- og sundhedsforvaltningen var afgivet til ekspedition via Pengeinstitutternes Betalingsformidlingscenter (PBC), blev social- og sundhedsforvaltningen imidlertid bekendt med, at fru (B) var afgået ved døden den 20. oktober f.å., og at det pågældende beløb, der udgjorde pension for november måned og skulle være til disposition den 1/11 f.å., derfor ikke kunne frigives til udbetaling. Som følge heraf tilbagekaldte social- og sundhedsforvaltningen den 31. oktober f.å. beløbet ved telefonopringning direkte til vor Bispebjerg Afdeling. Tilbageførsel fandt sted pr. 3. november f.å., hvor vor afdeling modtog social- og sundhedsforvaltningens skriftlige bekræftelse af telefonsamtalen...

Af tekniske grunde kunne social- og sundhedsforvaltningens tilbagekaldelse, der som nævnt blev modtaget efter bankens modtagelse af bogføringsmaterialet, men inden konteringen gennemførelse, ikke ske på anden måde end ved at beløbet blev krediteret og derefter tilbageført - en fremgangsmåde, som vi ikke har næret betænkeligheder ved at følge, idet der alene er tale om korrigerende af en kreditpostering, der ikke skulle have fundet sted.

Det skal endelig oplyses, at den ovenfor nævnte praksis med hensyn til pensionsoverførsler og eventuel tilbageførsel af overførte beløb også følges af andre banker og sparekasser.«

Med bankens udtalelse fulgte en kopi af en skriftlig anmodning af 1. november 1978 fra social- og sundhedsforvaltningen i København om tilbageførsel af pensionsbeløbet.

I skrivelse af 5. februar 1979 til A udtalte tilsynet med banker og sparekasser følgende i anledning af hans klage:

»...

Da et pensionsbeløb skal være til rådighed for pensionisten den 1. i måneden, vil det være nødvendigt at foretage bogføringen på kontoen inden denne dato. Social- og sundhedsforvaltningens anvisning af beløbet over PBC må, for at dette kan nås, ske nogle dage før. I den mellemliggende periode kan der indtræffe forhold, hvorved forudsætningen for anvisningen bortfalder eller ændres, hvilket ofte vil nødvendiggøre en redressering af en allerede stedsfunden kontering, f.eks. som i Deres tilfælde, en tilgået meddelelse om en pensionists død.

Som nævnt i Deres brev eksisterer en tilsvarende praksis indenfor lønoverførselsområdet. I en overenskomst, indgået mellem Danske Bankers Fællesrepræsentation - nu Den Danske Bankforening -, Danmarks Sparekasseforening og Postgirokontoret er således bestemt følgende:

»Eventuel tilbagekaldelse af et lønningsbeløb skal ske direkte til afdelingen/filialen i det pengeinstitut, hvor lønmodtagerens konto føres og skal være kommet frem inden kl. 12.00 på bogføringsdagen. Efter dette tidspunkt vil der kun kunne ske tilbagekaldelse med lønmodtagerens samtykke. Anmodningen om tilbagekaldelse skal indeholde oplysning om aftalenummer og dispositionsdag.«

De spørger i Deres brev, om og hvor der findes hjemmel til den nævnte praksis.

Det er hovedreglen, at et pengeinstitut ikke ensidigt kan disponere over en kontos indestående ved f.eks. at hæve indsatte beløb eller tilbageføre foretagne posteringer.

Der eksisterer imidlertid undtagelser, heraf nogle, som er begrundet i forholdets natur. Hvis et omfattende løn- og pensionsanvisningssystem som det, der i dag er etableret, skal kunne virke hensigtsmæssigt, nødvendiggør det en adgang for pengeinstitutterne til af egen drift eller efter ordre fra den pågældende myndighed eller arbejdsgiver at foretage korrektioner, efter at den tekniske bogføring har fundet sted. (Udtrykket »teknisk bogføring« skal her forstås som et begreb i modsætning til »juridisk bindende bogføring«. Et tilsvarende forhold kendes indenfor checkområdet, idet der finder en teknisk bogføring af trukne checks sted, inden der tages stilling til, hvorvidt en check skal returneres på grund af manglende dækning).

Pengeinstituttet må som det formidlende mellemlidende have både ret og pligt til at foretage sådanne korrektioner, idet i modsat fald beløb vil kunne blive stillet til disposition for personer, der ikke har adkomst hertil, med den følge, at redresseringen skal foregå gennem en både besværlig, bekostelig og ofte tabsgivende procedure.

Til Deres spørgsmål, om bank- og sparekassetilsynet har reageret på udviklingen, skal man oplyse, at tilsynet har fulgt udviklingen indenfor pengeinstitutternes EDB-bogføring fra starten med opmærksomhed og har med hensyn til lønoverførsler været informeret om den ovenfor nævnte overenskomst forinden dens ikrafttræden. Den nævnte bestemmelse i aftalen har ikke givet tilsynet anledning til betænkelighed, idet man har anset den for en praktisk nødvendighed.

På Deres sidste spørgsmål, om tilsynet vil være i stand til at hindre, at praksis udvikler sig til at omfatte nye områder, skal man blot anføre, at det er tilsynets opgave at påse, at pengeinstitutter overholder lovgivningen, herunder først og fremmest bank- og sparekasseloven. I det omfang den EDB-tekniske udvikling muliggør mere avancerede systemer i betalingsformidlingen, vil tilsynet naturligvis så vidt muligt påse, at dette ikke sker på en måde, der er i strid med bestemmelser i lovgivningen, herunder den bestemmelse, som findes i bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6, hvorefter banker og sparekasser skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god bank- og sparekassepraksis.«

Ved skrivelse af 12. februar 1979 klagede A til handelsministeriet over tilsynets besvarelse af hans klage. A anførte i den forbindelse følgende:

»...

Det forekommer interessant, at den i tilsynets skrivelse nævnte (uden klientsamtykke indgåede og derfor tvivlsomme) overenskomst vedrørende tilbageførsler af løn fra private arbejdsgivere tilsyneladende uden videre praktiseres også i forhold mellem kommunerne og pengeinstitutterne - endog på en sådan måde, at det synes accepteret af tilsynet, *at* en (for banker og tilsyn vanskeligt kontrollabel) telefonisk rekvisition er tilstrækkelig, *at* den skriftlige rekvisition først udfærdiges den følgende dag, og *at* bankens tilbageførsel først foretages yderligere to dage senere, d.v.s. længe efter de i den »private« overenskomst nævnte frister.

...«

A fremsatte i øvrigt kommentarer til bank og sparekassetilsynets skrivelse af 5. februar 1980, herunder at den nævnte praksis kan komme til at skade en klients interesser, f.eks. hvor tilbageførsel beror på et forkert grundlag.

Med skrivelse af 7. marts 1979 sendte tilsynet med banker og sparekasser til handelsministeriet »overenskomst mellem Danske Bankers Fællesrepræsentation, Danmarks Sparekasseforening og postgirokontoret om regler for lønoverførsel« af 21. juni 1973 samt »protokol til overenskomst af 21. juni 1973...« af samme dato.

Tilsynet bemærkede, at en tilsvarende overenskomst ikke var indgået vedrørende overførsel af folkepensioner.

Tilsynet henviste til punkt 4 i overenskomsten samt til bemærkningerne i protokollen til overenskomsten ad punkt 4:

»I tilfælde af, at bogføring sker på eller efter dispositionsdagen, kan der også i perioden mellem dispositionsdagen og bogføringen kun ske tilbageførsel med lønmodtagerens samtykke.

Pengeinstitutterne vil kunne foretage tilbageførsel af lønningsbeløb på basis af en mundtligt fremsat begæring herom, men begæringen skal efterfølgende bekræftes skriftligt.

...«

Under henvisning til disse bestemmelser meddelte tilsynet, at tilbageførsel kan ske på basis af en mundtlig fremsat begæring, men at denne efterfølgende skal bekræftes skriftligt. Der er ikke fastsat tidsfrister for fremkomsten af den skriftlige bekræftelse og for selve tilbageførslen.

Vedrørende A's bemærkning om, at overenskomsten var indgået »uden klientsamtykke«, henviste tilsynet til protokollens bemærkninger ad overenskomstens punkt 1:

»Det forudsættes, at arbejdsgiveren og lønmodtagerne ved lønoverførselsordningens etablering modtager et eksemplar af overenskomsten, og at arbejdsgiverens pengeinstitut gør arbejdsgiveren opmærksom på den valgfrihed, der tilkommer lønmodtagerne med hensyn til valg af bank, sparekasse eller postgiro...«

Vedrørende A's øvrige bemærkninger udtalte tilsynet med banker og sparekasser bl.a., at tilsynet ikke havde modtaget klager fra arbejdstagerside over løntilbagekaldelser, men at tilsynet derimod havde

modtaget et antal klager vedrørende beløb, der fejlagtigt var indgået på en lønkonto og uregelmæssigt hævet af kontohaveren. Tilsynet bemærkede herefter, at det derfor måtte anse det for vigtigt, »at der etableres ordninger, der i alle parter interesse så vidt muligt hindrer, at sådanne tilfælde opstår, når samtidig disse ordninger tilstræber at undgå at krænke en kontohavers ret. Tilsynet er af den opfattelse, at lønoverførselsoverenskomsten opfylder disse krav.«

Ved skrivelse af 18. juni 1979 meddelte handelsministeriet A bl.a. følgende:

»Handelsministeriets grundlag for at fremkomme med en udtalelse er bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6, hvorefter banker og sparekasser skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god bank- og sparekassepraksis. Spørgsmålet er således, om vedkommende pengeinstitut ved at følge de konkrete vilkår eller den etablerede praksis handler i strid med, hvad der må anses for god bankskik.

Som tilsynet har udtalt i sin skrivelse til Dem af 5. februar 1979, er hovedreglen, at et pengeinstitut ikke ensidigt kan disponere over en kontos indestående ved f.eks. at hæve indsatte beløb eller tilbageføre foretagne posteringer.

Undtagelse fra dette princip bør efter handelsministeriets opfattelse kun gøres, hvor ganske særlige hensyn gør det påkrævet, eller vedkommende kontohaver har erklæret sig indforstået hermed.

Det af Dem forelagte spørgsmål må i første række afgøres på grundlag af de vilkår, der er fastsat i forbindelse med pensionsudbetalingen og oprettelsen af den pågældende bankkonto, samt den praksis som med baggrund i overenskomsten om udbetaling af lønninger er anvendt i kundeforholdet.

Må det antages, at den af banken påberåbte ordning med mulighed for tilbageførsel er tiltrådt af kontohaveren, finder handelsministeriet ikke, at tilbageførslen strider mod lovens § 1, stk. 6. I modsat fald er ministeriet af den opfattelse, at tilbagekaldelse må være sket, evt skriftligt bekræftet, og den faktiske tilbageførsel have fundet sted inden den dag, på hvilken pensionsbeløbet skal være til disposition for kontohaveren.

Det tilføjes, at handelsministeriet ikke herved har taget stilling til, om der i den øvrige lovgivning, herunder skifteloven, er regler, som er til hinder for en tilbageførsel som den, der er sket i dette tilfælde.«

I skrivelse af 4. juli 1979 til handelsministeriet meddelte tilsynet med banker og sparekasser, at tilsynet havde fundet det rigtigst at orientere Den Danske Bankforening og Danmarks Sparekasseforening om ministeriets afgørelse.

I A's skrivelse af 27. september 1979 til mig fremhævede han følgende:

»... at det synes at være en i princippet privatretlig overenskomst man anser for tilstrækkelig hjemmel for praksis, at man synes at lade som om, at klienterne i stor udstrækning er gjort bekendt med vilkårene, samt at jeg fornylig har drøftet problemet med socialforvaltningsfolk fra hele landet på et møde på Den kommunale Højskole i Grenå og dér fået at vide, at mange kommuner praktiserer »tilbageførsel« med større forsinkelse end i det konkrete tilfælde, jeg bringer frem.«

Tilsynet med banker og sparekasser meddelte i en udtalelse af 9. november 1979 i anledning af klagen til mig, at tilsynet kunne henholde sig til sine skrivelser af 5. februar 1979 til A og af 4. juli 1979 til ministeriet.

Industriministeriet meddelte i skrivelse af 13. december 1979, at ministeriet kunne henholde sig til sin skrivelse til A af 18. juni 1979.

Jeg udtalte følgende:

»Sagen vedrører spørgsmålet om, hvorvidt - og i givet fald under hvilke betingelser banker og sparekasser (og postgirokontoret) efter anmodning fra kommunerne kan tilbageføre beløb, som er tilsendt (overført til) de respektive pengeinstitutter med henblik på indsættelse på pensionskonti.

Der findes ikke udtrykkelige lovbestemmelser eller administrativt fastsatte regler vedrørende dette spørgsmål.

Efter det oplyste har bankerne og sparekasserne (og postgirokontoret) fulgt samme praksis med hensyn til tilbageførsel af pensionsudbetalinger, som gælder for tilbageførsel af lønudbetalinger, det vil sige reglerne i den ovenfor nævnte overenskomst af 21. juni 1973 mellem pengeinstitutterne og protokollatet hertil.

Efter denne overenskomst kan arbejdsgivere og lønmodtagere etablere en lønoverførelsesordning i overensstemmelse med overenskomstens indhold, hvorefter tilbageførsler af beløb indsat i et pengeinstitut til arbejdsgiveren kan ske, såfremt anmodning om tilbagekaldelse er kommet frem til pengeinstituttet inden kl. 12.00 på bogføringsdagen.

Tilbagekaldelse kan ske mundtligt, men skal efterfølgende bekræftes skriftligt. Der er ikke fastsat en frist, inden for hvilken denne efterfølgende skriftlige bekræftelse skal ske, ligesom der ikke er fastsat frist for, hvornår den faktiske tilbageførsel skal være sket.

§ 1, stk. 6, i lov om banker og sparekasser (lov nr. 199 af 2. april 1974 med senere ændringer) har følgende indhold:

»Banker og sparekasser skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god bank- og sparekassepraksis. Tilsynet med banker og sparekasser kan i tilfælde, hvor banker og sparekasser handler i strid hermed, give pålæg om, at denne handling må bringes til ophør.«

Industriministeriet har tilkendegivet, at ministeriet ikke finder en tilbageførsel (efter retningslinjerne i den nævnte overenskomst af 21. juni 1973 med tilhørende protokol) for stridende mod bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6, såfremt kontohaveren (pensionsmodtageren) må antages at have tiltrådt denne ordning. I modsat fald er det ministeriets opfattelse, at såvel tilbagekaldelse som eventuel skriftlig bekræftelse heraf og den faktiske tilbageførsel skal være sket inden den dag, på hvilken pensionsbeløbet skal være til disposition for kontohaveren.

Industriministeriets opfattelse kan ikke give mig anledning til bemærkninger. Jeg bemærker herved, at tilsynet med banker og sparekasser, efter det oplyste, har orienteret Den Danske Bankforening og Danmarks Sparekasseforening om industriministeriets opfattelse.

Jeg finder på baggrund af det anførte heller ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at foretage videre (i forhold til tilsynet med banker og sparekasser og industriministeriet) vedrørende den konkrete sag om tilbageførsel af Deres afdøde moders pension. Jeg bemærker herved, at der efter det oplyste ikke ses at være tvivl om, at social og sundhedsforvaltningen var berettiget (og forpligtet) til at standse pensionsudbetalingen med virkning fra den 1. november 1978.

Sagen har dog givet mig anledning til at orientere socialministeriet om de spørgsmål, sagen har rejst, med henblik på socialministeriets overvejelser af, hvorvidt der måtte være behov for at orientere kommunerne om industriministeriets opfattelse - herunder også med henblik på eventuelt at kunne give pensionisterne vejledning. Jeg har samtidig henledt ministeriets opmærksomhed på, at der eventuelt kan være behov for en nærmere fastlæggelse af »dispositionsdatoen«. Jeg sigter herved til de tilfælde, hvor der måtte være praksis for, at pensionen bliver indsat på modtagernes bank- eller sparekassekonti (og for så vidt betragtes som værende til rådighed) et antal dage, før de pågældende har retligt krav på pengene.

Jeg har anmodet socialministeriet om at underrette mig om resultatet af sine overvejelser. Jeg vil underrette Dem om, hvad der videre sker i sagen.«

Ved skrivelse af 8. august 1980 meddelte socialministeriet mig, at ministeriet kunne henholde sig til en udtalelse af 22. juli 1980 fra sikringsstyrelsen, hvorved sikringsstyrelsen dels henviste til sin cirkulærskrivelse af 10. november 1977 »Vedrørende krav om tilbagebetaling af pension for den følgende

måned efter at en pensionist er afgået ved døden«, dels meddelte, at styrelsen løbende ville følge sagen og drøfte spørgsmålet i den permanente pensionsgruppe under Kommunernes Landsforening med henblik på en stillingtagen til, om der er behov for en justering af sikringsstyrelsens cirkulærskrivelse.

Ved skrivelse af 21. august 1980 meddelte jeg socialministeriet, at jeg havde taget det meddelte til efterretning, idet jeg gik ud fra, at socialministeriet ville holde mig underrettet om, hvad der videre skete i sagen, herunder om drøftelserne i den permanente pensionsgruppe under Kommunernes Landsforening. Jeg henledte i den forbindelse opmærksomheden på, at sikringsstyrelsen i cirkulærskrivelsen af 10. november 1977 (sidste afsnit) syntes at forudsætte, at der er en videregående adgang til tilbagesøgning af beløb fra pensionisters bankkonti end antaget af industriministeriet; det pågældende afsnit i cirkulærskrivelsen har følgende indhold:

»...

Selv om forvaltningen ikke har nået at underrette pengeinstituttet om dødsfaldet inden dispositionsdagen, kan forvaltningen alligevel anmode pengeinstituttet om at tilbageføre beløbet til kommunen, såfremt det stadig står på kontoen. Hvis pengeinstituttet imidlertid ikke uden videre vil tilbageføre beløbet, eller de efterladte allerede har hævet beløbet, må forvaltningen rette henvendelse til skifteretten eller de efterladte med krav om tilbagebetaling af beløbet uden hensyn til boets stilling.«

Ved skrivelse af 30. september 1980 sendte socialministeriet mig til orientering en kopi af en skrivelse af 24. september 1980 fra sikringsstyrelsen til Kommunernes Landsforening. I skrivelsen henviste sikringsstyrelsen til industriministeriets opfattelse, hvorefter »tilbageførsel må være sket, evt. bekræftet, og den faktiske tilbageførsel have fundet sted inden den dag, på hvilken pensionsbeløbet skal være til disposition for kontohaveren.«

Sikringsstyrelsen tilføjede i skrivelsen til Kommunernes Landsforening:

»Det er sikringsstyrelsens opfattelse, at kommunerne sædvanligvis følger en praksis, der ligger inden for rammerne af industriministeriets udtalelse.

Da sikringsstyrelsens cirkulærskrivelse af 10. november 1977 indebærer, at kommunerne skal søge indbetalte beløb tilbageført i et noget videre omfang end forudsat af industriministeriet, overvejes det at udsende en fornyet vejledning, der eventuelt også kunne omfatte udbetaling af børnetilskud.

Man skal i denne anledning anmode om en udtalelse, herunder også om kommunernes praksis med hensyn til fastsættelse af dispositionsdato.«

Supplerende oplysninger om sagen

Med skrivelse af 27. maj 1982 sendte socialministeriet mig et eksemplar af sikringsstyrelsens cirkulærskrivelse af 11. maj 1982 til samtlige kommuner og amtskommuner »om dispositionsdato for næste måneds pension og om tilbagebetaling af pension, når pensionisten er afgået ved døden inden den 1. i en måned«. Cirkulærskrivelsen afløser sikringsstyrelsens cirkulærskrivelse af 10. november 1977.

I cirkulærskrivelsen er det anført, at pensionsbeløbet anses for indgået i pensionistens bo, hvis dødsfaldet er indtrådt på eller efter dispositionsdagen. Det samme er tilfældet, hvis pensionisten faktisk havde disponeret over pensionsbeløbet før dispositionsdagen. I disse tilfælde må forvaltningen anmelde et almindeligt krav i boet om tilbagebetaling af pensionsbeløbet på lige fod med andre kreditorer.

Jeg meddelte herefter socialministeriet, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.